

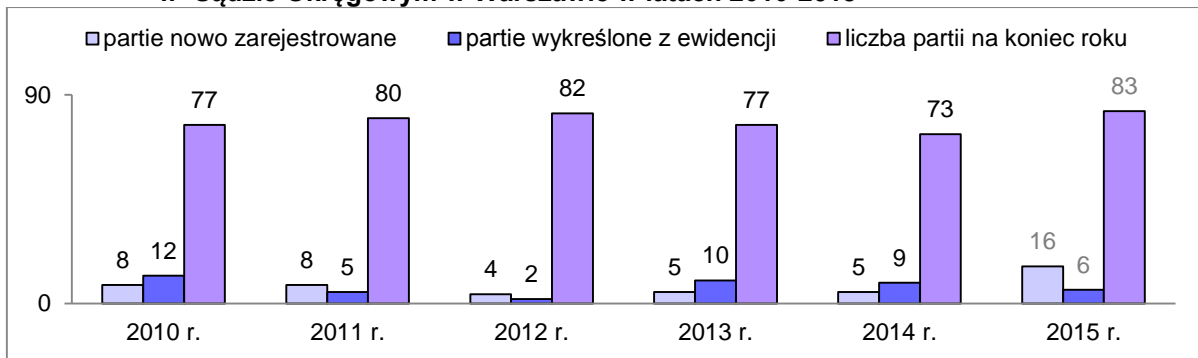
Partie polityczne w 2014 r.

Na koniec 2014 r. z 73 zarejestrowanych partii politycznych aktywną działalność prowadziło 69 partii, tj. o 2 więcej niż w 2012 r. Wśród aktywnych ugrupowań swoich przedstawicieli w parlamencie RP miała 1 na 10 partii, a kolejne 2 na 10 uczestniczyło jedynie we władzach jednostek samorządu terytorialnego. Partie, które wzięły udział w badaniu, zadeklarowały, że zrzeszały 298 tys. członków, czyli o 2% więcej niż w 2012 r. Łączne przychody partii w 2014 r. wyniosły 147 mln zł, jednak jedynie 8 partii miało przychody przekraczające 1 mln zł.

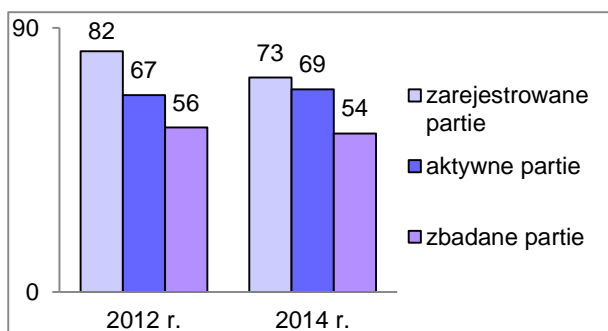
LICZBA PARTII POLITYCZNYCH

Partie polityczne w Polsce działają na podstawie ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych¹ i uzyskują osobowość prawną przez zgłoszenie do Ewidencji partii politycznych, prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie. Na koniec 2014 r. zarejestrowane były 73 partie. W latach 2010-2013 dynamika liczby partii była niewielka (zmiana o 2-3 partie rocznie). W ciągu 2014 r. z Ewidencji wykreślono łącznie 9 partii oraz zarejestrowano 5 nowych ugrupowań.

Wykres 1. Zmiana liczby partii politycznych zarejestrowanych w Ewidencji partii politycznych w Sądzie Okręgowym w Warszawie w latach 2010-2015

Wykres 2. Partie polityczne według udziału w badaniu w 2012 r. i 2014 r.

W 2015 r. GUS przeprowadził badanie statystyczne partii politycznych przy użyciu formularza SOF-3. W trakcie realizacji tego badania oraz w oparciu o dane Państwowej Komisji Wyborczej potwierdzono aktywną działalność 69 z 73 partii zarejestrowanych na koniec 2014 r. w Ewidencji, zaś wypełniony formularz złożyły 54 podmioty i było to o 2 jednostki mniej niż w badaniu za 2012 r.

¹ Dz. U. 1997 Nr 98 poz. 604.

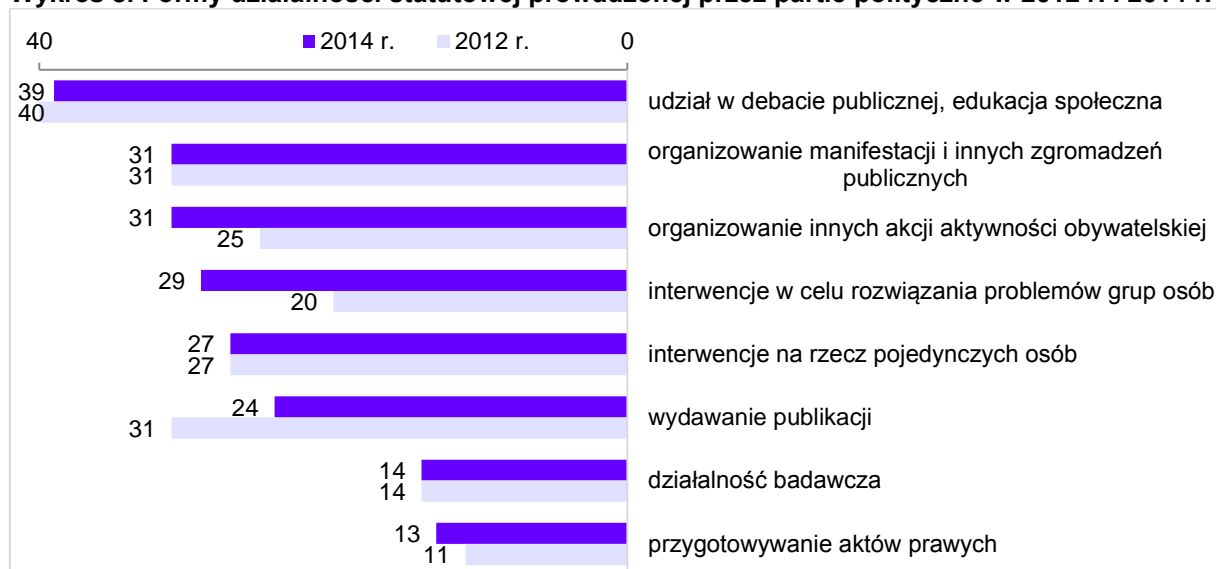
Przedstawiciele 7 partii uczestniczyli we władzy państwowej w parlamencie lub rządzie, przedstawiciele kolejnych 14 ugrupowań zasiadali tylko w organach władzy samorządowej. Pozostałe 33 partie nie uczestniczyły we władzach publicznych żadnego szczebla.

Dalsza analiza obejmować będzie 54 partie, które złożyły sprawozdanie SOF-3 za 2014 r.

FORMY DZIAŁALNOŚCI

Zgodnie z ustawą o partiach politycznych partie uczestniczą w życiu publicznym m.in. wywierając wpływ na politykę państwa, co może przybierać różnorodne formy.

Wykres 3. Formy działalności statutowej prowadzonej przez partie polityczne w 2012 r. i 2014 r.

Najczęściej wskazywaną przez partie w 2014 r. formą działalności, podobnie jak w 2012 r., był udział w debacie publicznej i edukacja społeczna. Takie działania polegające m.in. na organizowaniu konferencji prasowych, udziale w programach telewizyjnych i radiowych, konferencjach, seminariach zadeklarowało 39 badanych partii. Działalność partii koncentrowała się ponadto na organizowaniu manifestacji i innych zgromadzeń publicznych, a także na organizowaniu innych akcji aktywności obywatelskiej (po 31). Między 2014 r. a 2012 r. zwiększyła się liczba partii zaangażowanych w działania o charakterze interwencyjnym prowadzone w celu rozwiązywania problemów konkretnych grup osób – z 20 do 29 partii. Natomiast interwencje na rzecz pojedynczych osób zgłaszających się po pomoc wskazało w obydwu latach po 27 partii.

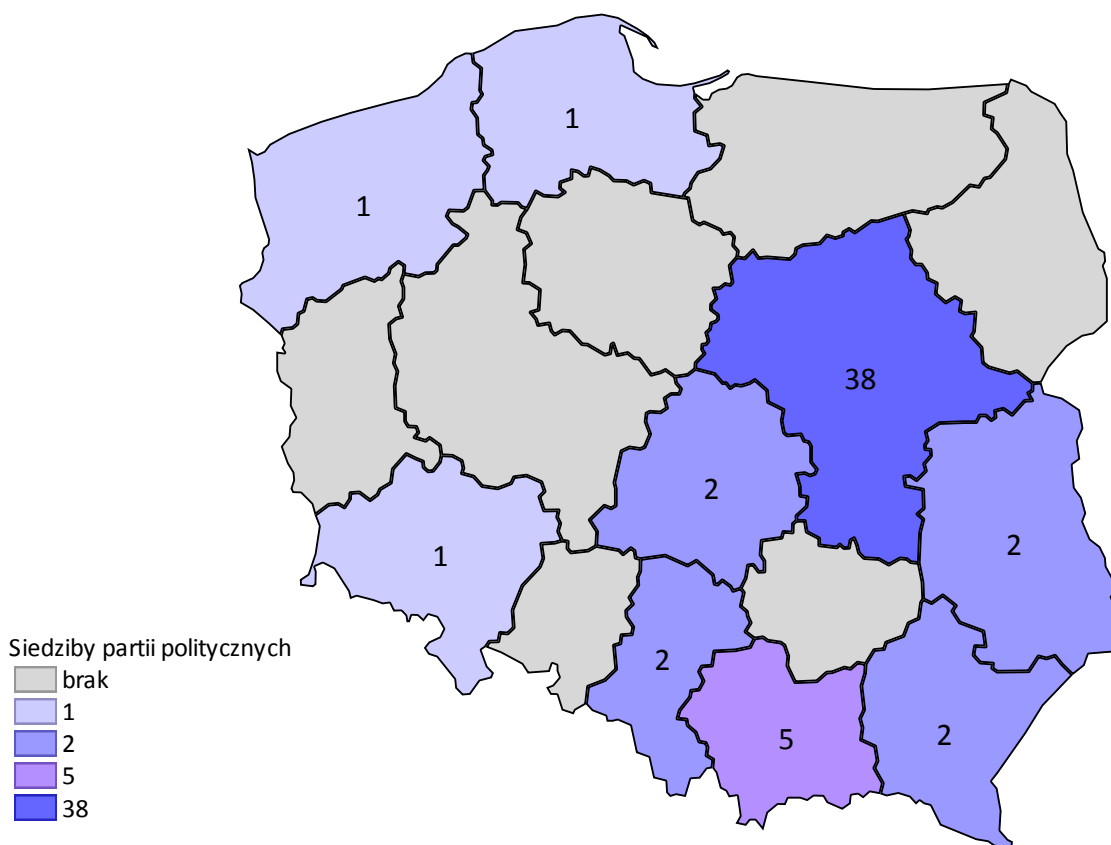
Przygotowywaniem projektów aktów prawnych zajmowało się w 2014 r. 13 partii politycznych, zaś w 2012 r. - 11, co było najrzadziej deklarowaną formą działania.

ROZMIESZCZENIE TERYTORIALNE, ZASIĘG DZIAŁANIA ORAZ STRUKTURY ORGANIZACYJNE

Większość partii – 40 spośród 54 zbadanych podmiotów - prowadziło działalność na terenie całej Polski, kolejne 9 również poza granicami kraju. Dla pozostałych jednostek obszar prowadzenia działalności stanowiły województwo (3), powiat (1) i gmina (1).

Blisko $\frac{3}{4}$ badanych partii politycznych posiadało jednostki terenowe (40). W przypadku 20 partii zasięg działania najniższej terenowej jednostki organizacyjnej obejmował gminę lub jej część, kolejnych 7 – powiat, a 5 - województwo. Działalność wykraczającą poza jedno województwo prowadziły jednostki terenowe najniższego szczebla 8 partii. Wśród ugrupowań posiadających w 2014 r. jednostki terenowe średnia liczba działających jednostek najniższego szczebla wyniosła 269, przy czym połowa partii posiadała nie więcej niż 19 jednostek. W 2012 r. wartości średniej i mediany wśród jednostek deklarujących posiadanie terenowych jednostek organizacyjnych były niższe i wyniosły odpowiednio 185 i 11 jednostek. Wielkości te różniły się znacząco dla partii reprezentowanych we władzach państwowych (parlamencie lub rządzie), gdzie przeciętna partia posiadała w 2014 r. ponad 1,2 tys. jednostek terenowych, zaś mediana wyniosła 1,5 tys.

Mapa 1. Liczba partii politycznych według województw siedziby partii w 2014 r.

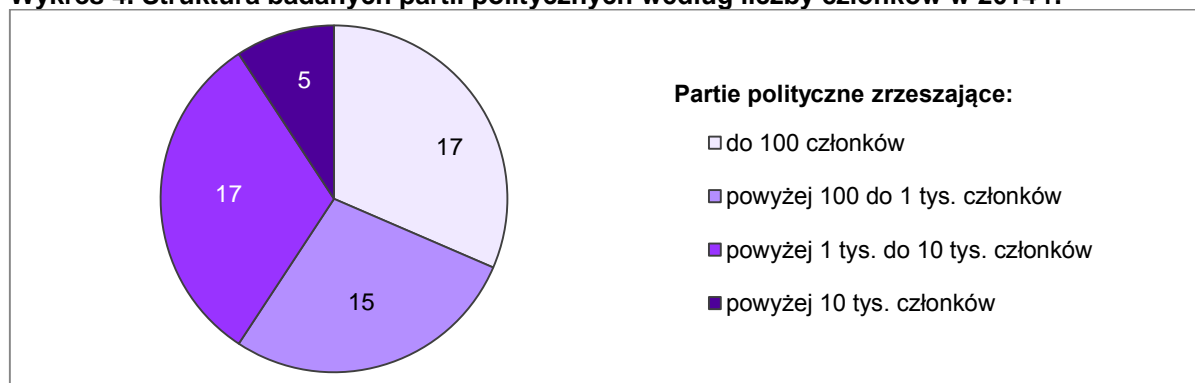
Spośród 54 zbadanych w 2014 r. partii politycznych 38 posiadało siedziby w województwie mazowieckim, 5 - w województwie małopolskim, po 2 - w województwach: lubelskim, łódzkim, śląskim oraz podkarpackim, natomiast po 1 - w województwach: pomorskim, dolnośląskim i zachodniopomorskim.

BAZA CZŁONKOWSKA

W 2014 r. aktywne partie polityczne, uczestniczące w badaniu na formularzu SOF-3 wykazały łącznie 298 tys. członków, tj. o 6 tys. więcej niż w 2012 r. Najwyższą liczbę członków posiadały partie mające swoje przedstawicielstwo w parlamencie. Zrzeszały one ponad 8/10 wszystkich członków, choć stanowiły jedynie 1/10 aktywnych partii.

Przeciętna partia polityczna zrzeszała w 2014 r. 5,5 tys. członków, tj. o 0,2 tys. więcej niż w 2012 r. Jednocześnie połowa partii posiadała nie więcej niż 315 członków, co oznacza spadek mediany o 35 członków w stosunku do poprzedniej edycji badania, a także wskazuje na pogłębiające się zróżnicowanie partii pod względem bazy członkowskiej.

Wykres 4. Struktura badanych partii politycznych według liczby członków w 2014 r.

W 2014 r. w stosunku do roku 2012 r. zwiększył się odsetek niedużych partii, zrzeszających do 100 członków – z 25% do blisko 32%. Odsetek organizacji posiadających od 100 do 1 tys. osób wyniósł 28%, natomiast zrzeszających więcej niż 1 tys. i nie przekraczających 10 tys. członków - 32%.

Ugrupowania zasiadające w parlamencie posiadały przeciętnie ponad 34 tys. członków. Średnia ta była niższa o 6,5 tys. w stosunku do 2012 r., ale ponad 6-krotnie wyższa niż średnia liczona dla całej zbiorowości ugrupowań w 2014 r.

Wśród partii objętych badaniem GUS-u, które przekazały dane na temat liczby osób opłacających składki członkowskie (40 ugrupowań)², odsetek członków płacących składki wyniósł ponad 17% i był o 12 pkt. proc. niższy w porównaniu z 2012 r.³

Odsetek kobiet wśród zrzeszonych członków wzrósł nieznacznie między 2012 r. a 2014 r. o 1 pkt. proc. i wyniósł ponad 29%. Wzrosła również ogólna liczba kobiet - z 82,2 tys. w 2012 r. do 87,4 tys. w 2014 r. Co więcej, kobiety stanowiły aż 85% wśród nowo wstępujących między 2012 r. a 2014 r. członków partii politycznych. Przeciętny udział kobiet był nieco wyższy wśród członków partii zasiadających w parlamencie niż dla ogółu ugrupowań (odpowiednio 33% i 27%). Jedynie w trzech partiach kobiety stanowiły ponad 50% zrzeszonych członków.

MŁODZIEŻÓWKI

W 2014 r. 14 partii politycznych zadeklarowało posiadanie tzw. młodzieżówek, tj. o 5 więcej niż w 2012 r. Młodzieżówki mogą stanowić wyodrębnioną w ramach partii strukturę bądź też funkcjonują jako oddzielnie zarejestrowane stowarzyszenia. Jednostki te skupiają osoby młode, w tym również osoby niepełnoletnie, wspierające działalność określonej partii. W 2014 r. młodzieżówki partii skupiały ponad 16,5 tys. członków i wartość ta utrzymała się na podobnym poziomie jak w 2012 r. Ponad 92% aktywnej młodzieży zrzeszały ugrupowania posiadające swoje przedstawicielstwo w krajowym parlamencie, podczas gdy analogiczny odsetek dla członków partii był niższy i wyniósł 80%. Organizacje młodzieżowe skupiały przeciętnie blisko 1,4 tys. członków, jednak połowa młodzieżówek posiadała nie więcej niż 295 działaczy.

Udział kobiet wśród członków młodzieżówek partyjnych wyniósł 26% i był o 3 pkt. proc. niższy niż wśród członków partii ogółem. Członkami organizacji były również osoby poniżej 18. roku życia stanowiły one jednak jedynie 7% ogółu członków organizacji młodzieżowych działających na rzecz partii.

ORGANY PARTII POLITYCZNYCH

Zgodnie z przepisami ustawy o partiach politycznych partie kształtują swoje struktury w oparciu o demokratyczne zasady, w szczególności poprzez zapewnienie jawności tych struktur, powoływanie organów partii w drodze wyborów oraz podejmowanie uchwał większością głosów⁴. W statutach partii zapisane są natomiast regulacje dotyczące wewnętrznej organizacji partii, w tym m.in. sposobu wyboru oraz kompetencji i długości kadencji poszczególnych organów kolegialnych funkcjonujących w jej ramach.

W 2014 r. ciała kolegialne wszystkich jednostek organizacyjnych partii politycznych, takie jak zarząd, czy komisja rewizyjna skupiały 61,7 tys. osób, o 3,7 tys. więcej niż w roku 2012. Udział kobiet wśród członków organów kolegialnych był zbliżony do odsetka kobiet wśród członków partii i wyniósł 28%. Przeciętnie w jednej partii 1,1 tys. osób sprawowało funkcje w organach kolegialnych, o 0,1 tys. więcej niż 2 lata wcześniej. Jednocześnie połowa badanych partii politycznych posiadała nie więcej niż 19 członków organów kolegialnych.

Warto dodać, że struktury organów kolegialnych partii zasiadających w parlamencie były znacznie zasobniejsze w członków, aniżeli struktury pozostałych ugrupowań. W organach kolegialnych przeciętnego ugrupowania parlamentarnego zasiadało 8,6 tys. osób, tj. prawie 8-krotnie więcej niż

² Spośród 54 partii uczestniczących w badaniu 14 partii nie deklarowało żadnych przychodów ze składek członkowskich w 2014 r.

³ Obliczono dla 39 partii, gdyż 1 partia deklarująca przychody nie przedstawiła danych o liczbie członków, którzy zapłacili składki.

⁴ Rozdział 2, art. 8 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

wynosiła średnia dla organów kolegialnych wszystkich partii politycznych, jednak 0,7 tys. mniej niż 2 lata wcześniej.

PRACA SPOŁECZNA

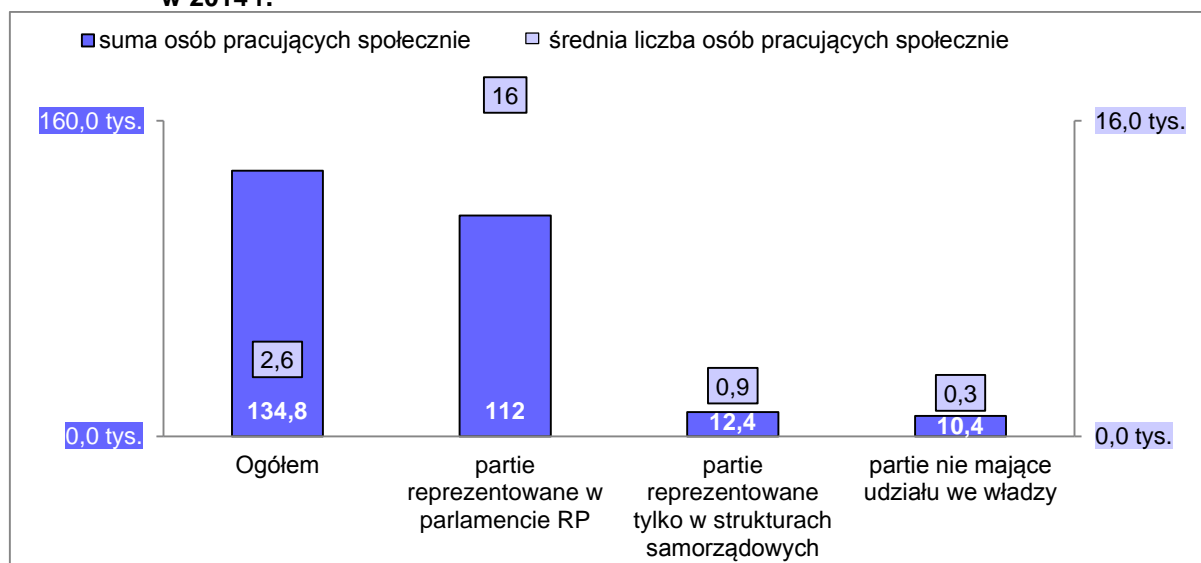
Wszystkie zbadane partie polityczne prowadzące działalność w 2014 r. korzystały z pracy społecznej członków bądź wolontariuszy zewnętrznych. Łącznie dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz partii świadczyło w ciągu 2014 r. 134,8 tys. osób, tj. ponad 30 tys. wolontariuszy więcej niż w 2012 r., co może wiązać się z prowadzoną w 2014 r. kampanią przed wyborami samorządowymi.

Największą bazę pracujących społecznie posiadały partie zasiadające w parlamencie, które zadeklarowały łącznie liczbę ponad 112 tys. wolontariuszy, co stanowiło 83% wszystkich pracujących społecznie. Udział wolontariuszy wspierających ugrupowania parlamentarne w ogólnej liczbie wolontariuszy partii zmniejszył się zatem o 5 pkt. proc w stosunku do poprzedniej edycji badania.

Przeciętna partia polityczna korzystała z pracy społecznej blisko 2,6 tys. osób, co oznacza wzrost średniej o ponad 700 wolontariuszy. Jednocześnie w połowie partii politycznych działało nie więcej niż 87 osób pracujących społecznie.

Wśród ugrupowań posiadających swoje przedstawicielstwo w parlamencie średnia liczba wolontariuszy była ponad 6-krotnie wyższa niż dla wszystkich ugrupowań politycznych (16 tys. osób), a mediana ponad 9-krotnie (0,8 tys.). W stosunku do 2012 r. w partiach tych zaobserwowano wzrost średniej o 0,7 tys. osób, a jednocześnie spadek mediany o 0,2 tys. osób. W ugrupowaniach mających reprezentację tylko we władzach samorządowych społecznie pracowało średnio 0,9 tys. osób, co oznacza ponad dwukrotny wzrost średniej w porównaniu do 2012 r., a w pozostałych ugrupowaniach nie posiadających udziału we władzy - 0,3 tys. osób (wzrost o ponad 0,1 tys. osób).

Wykres 5. Liczba osób pracujących społecznie w partiach politycznych według rodzaju partii w 2014 r.

Wolontariuszami partii politycznych byli przede wszystkim ich członkowie – stanowili oni podobnie jak w 2012 r. 97% wszystkich osób świadczących dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz partii politycznych. Członkowie partii stanowili zdecydowaną większość wolontariuszy zarówno wśród partii zasiadających w parlamencie RP, jak i tych, które posiadały swoją reprezentację wyłącznie we władzach samorządowych - w obu zbiorowościach odsetek ten wyniósł niemal 100%. W zbiorowości pozostałych ugrupowań, nie mających udziału we władzy, odsetek członków wśród wszystkich osób pracujących społecznie był znacznie niższy i wyniósł blisko 60%, jednak o 14 pkt. proc. więcej niż w 2012 r. Wzrósł natomiast odsetek kobiet wśród osób pracujących społecznie w partiach - z 29% w 2012 r. do ponad 35% w 2014 r., co oznacza że udział kobiet wśród wolontariuszy partii był wyższy niż wśród członków partii (29%).

PRACA PŁATNA

Korzystanie z pracy płatnej nie było rozpowszechnione wśród partii politycznych. Zatrudnianie na podstawie stosunku pracy zadeklarowało 7 partii, natomiast na umowy cywilnoprawne – 11, w tym wszystkie zatrudniające również pracowników etatowych.

Łącznie na koniec 2014 r. we wszystkich partiach na podstawie stosunku pracy zatrudnionych było 248 pracowników, tj. o 30 osób mniej niż w 2012 r. Wśród pracowników etatowych ponad połowę (58%) stanowiły kobiety. Ponadto, 1/5 partii politycznych korzystała w 2014 r. z pracy osób świadczących ją na podstawie umów cywilnoprawnych i było to łącznie 215 osób wykonujących różne rodzaje prac. W stosunku do 2012 r. odnotowano zatem spadek liczby osób pracujących w oparciu o umowy cywilnoprawne o blisko 42%.

Zdecydowana większość pracowników zarówno etatowych, jak i osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych, zatrudniona była w partiach posiadających swoje przedstawicielstwo w parlamencie (odpowiednio 95% i 93%).

PRZYCHODY PARTII POLITYCZNYCH

Zgodnie z Konstytucją RP finansowanie partii politycznych jest jawne⁵. Ustawa o partiach politycznych⁶ zobowiązuje partie do sporządzania i dostarczania do Państwowej Komisji Wyborczej (PKW) corocznych sprawozdań, w których wykazują źródła, z jakich pozyskiwały środki finansowe oraz przedstawiają informacje o kredytach bankowych i o wydatkach poniesionych z Funduszu Wyborczego. Sprawozdania te podawane są przez PKW do publicznej wiadomości w Internecie.

Działalność partii politycznych w Polsce finansowana jest z trzech głównych źródeł: (1) dochodów uzyskiwanych przez partie z wykorzystaniem własnego majątku (np. z oprocentowania środków zgromadzonych na rachunkach bankowych i lokatach, ze zbycia należących do nich składników majątkowych itp.); (2) dochodów od osób fizycznych w postaci składek członkowskich, darowizn, spadków oraz zapisów; (3) subwencji oraz dotacji przedmiotowych z budżetu państwa⁷.

W 2014 r. suma przychodów finansowych 48 partii posiadających wpływy wyniosła 146,9 mln złotych i była zbliżona do kwoty z 2012 r. (146,4 mln złotych). W grupie 7 podmiotów, które zasiadały w parlamencie RP suma przychodów wyniosła 143,3 mln złotych, co stanowiło aż 98% przychodów wszystkich 48 partii deklarujących posiadanie przychodów.

Mimo że przychody partii politycznych w 2012 r. oraz 2014 r. ukształtowały się na podobnym poziomie, to struktura przychodów uzyskiwanych w tych latach była odmienna. Ponad połowa przychodów partii politycznych w 2014 r. pochodziła ze środków przekazanych przez osoby fizyczne (54%), w tym w formie darowizn, spadków i zapisów (51%) bądź składek członkowskich (3%). Znaczny udział środków pochodzących od osób fizycznych w 2014 r., o 46 pkt. proc. wyższy niż w 2012 r., wiązał się z wyborami samorządowymi, które odbyły się w omawianym roku – większość zgromadzonych w ten sposób środków została przekazana na Fundusz Wyborczy. Znaczną część przychodów partii stanowiły środki przekazane w ramach określonych ustawami dotacji i subwencji (37%). Łącznie partie polityczne pozyskały w 2014 r. z budżetu państwa 54,5 mln zł. Warto zwrócić uwagę, że w 2012 r. środki z budżetu państwa stanowiły aż 86% budżetów partii, jednak ponad połowę z tych środków stanowiła kwota dotacji podmiotowej udzielona komitetom wyborczym w oparciu o wyniki wyborów parlamentarnych z 2011 r.⁸. Podobnie jak w 2012 r. niewielką rolę odgrywały dochody z majątku partii (3%), w tym z działalności własnej partii.

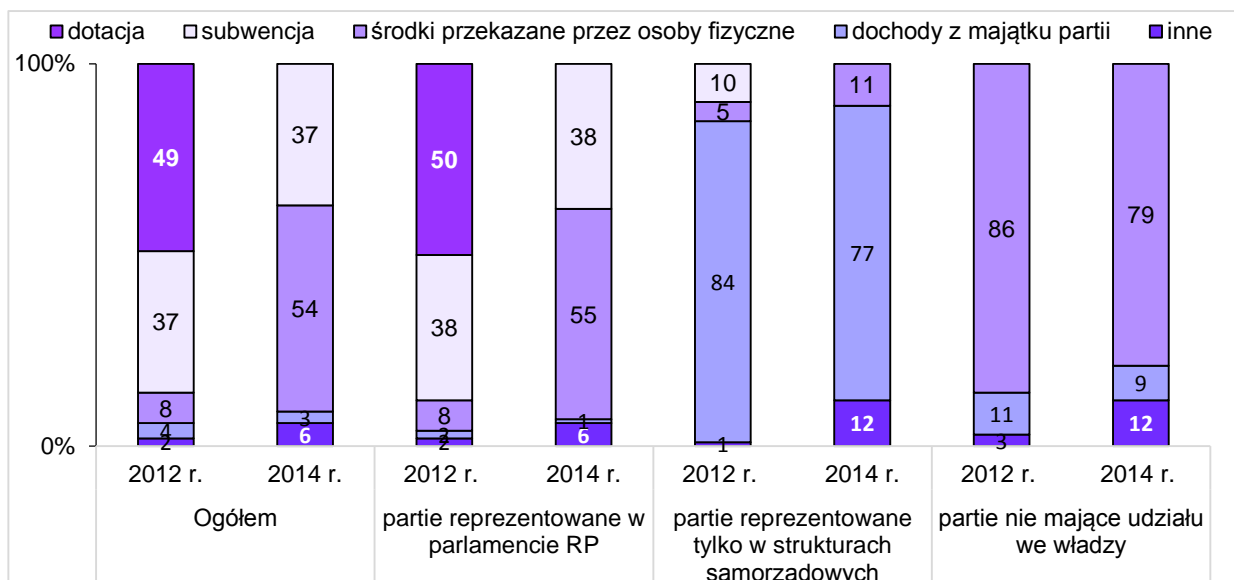
⁵ Art. 11 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

⁶ Art. 38 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

⁷ Aby uzyskać finansowanie ze środków budżetowych w postaci subwencji partia musi zdobyć w wyborach do sejmu co najmniej 3% ważnie oddanych głosów w skali kraju, tworząc samodzielnie komitet wyborczy, bądź 6% - jeżeli kandyduje w koalicji. Natomiast dotacja przedmiotowa jest formą zwrotu kosztów poniesionych przez partie na kampanie wyborcze - udzielana jest partiom, które uzyskały przynajmniej jeden mandat parlamentarny.

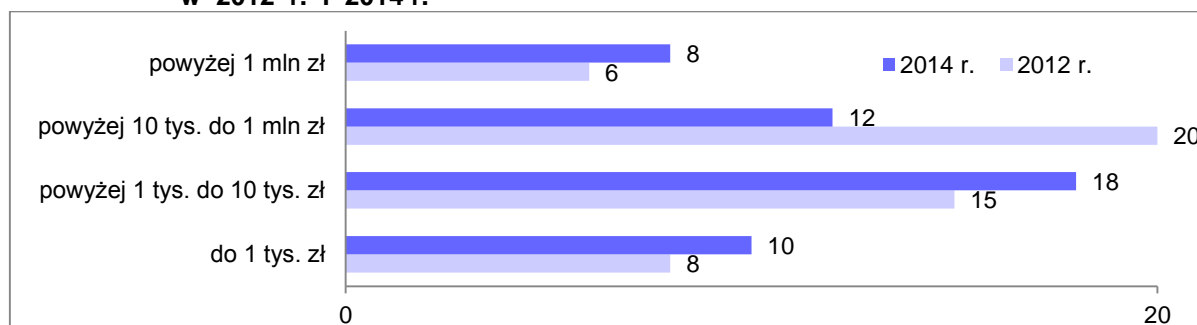
⁸ Dotacja podmiotowa przyznawana jest co 4 lata w oparciu o wyniki wyborów parlamentarnych.

Wykres 6. Struktura przychodów partii według rodzaju partii w 2012 r. i 2014 r.

Średnia kwota środków, które przypadły na jedną partię w 2014 r., wyniosła 3 060 tys. zł. Warto jednak zwrócić uwagę, że połowa badanych partii politycznych deklarujących posiadanie przychodów osiągnęła wpływy nie przekraczające 5,4 tys. zł. W 2012 r. średnia i mediana wyniosły odpowiednio 2 986 tys. zł oraz 5,6 tys. złotych. Ponad 500-krotna różnica między średnią a medianą wskazuje na ogromne zróżnicowanie sytuacji finansowej działających w Polsce partii politycznych.

Wykres 7. Struktura badanych partii osiągających przychody według klas przychodów w 2012 r. i 2014 r.

Dominującą grupę w badanej zbiorowości stanowiły partie polityczne deklarujące przychody nie przekraczające 10 tys. zł w skali roku – było ich 28, zaś jedynie 8 partii politycznych osiągnęło w 2014 r. przychody przekraczające 1 mln zł.

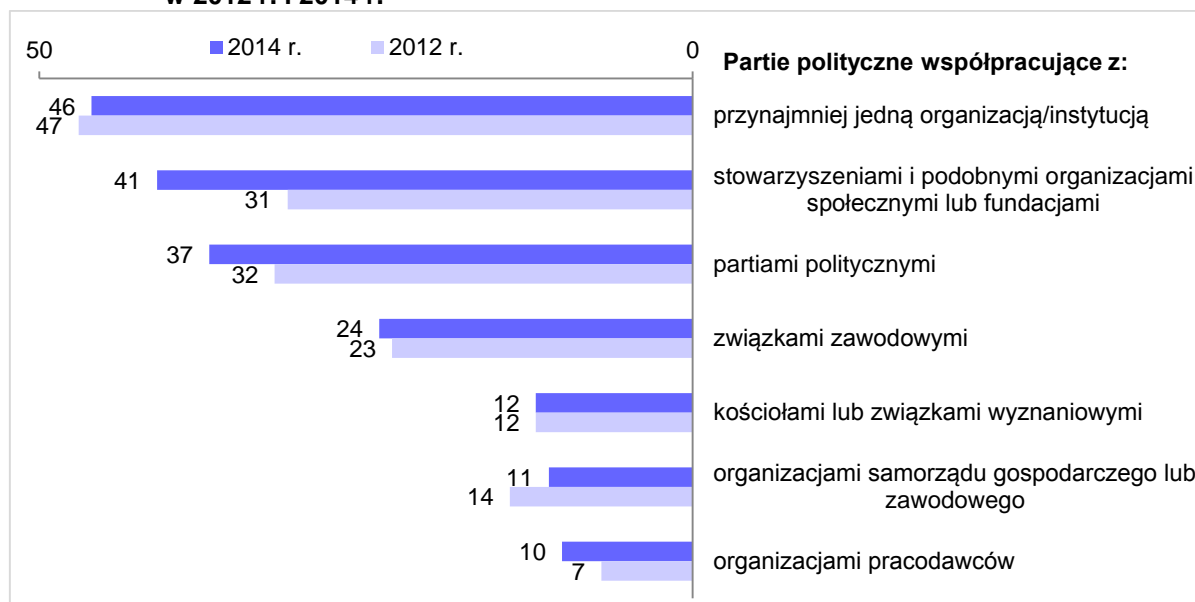
WSPÓŁPRACA Z INNYMI ORGANIZACJAMI

Współpracę w 2014 r. z przynajmniej jedną organizacją z Polski zadeklarowało 46 badanych partii politycznych. Najczęściej partnerami współpracy były stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne lub fundacje (41 partii), inne partie (37) oraz związki zawodowe (24). Najrzadziej wskazywano na kontakty z organizacjami pracodawców (10), samorządem gospodarczym lub zawodowym (11) oraz kościołami lub związkami wyznaniowymi, w tym organizacjami religijnymi⁹ (12).

Współpraca partii politycznych z innymi organizacjami w większości miała charakter niesformalizowany. Nawiązanie relacji w oparciu o umowę zadeklarowało 12 badanych podmiotów kooperujących z innymi partiami, 8 - przy współpracy ze stowarzyszeniami i podobnymi organizacjami społecznymi lub fundacjami oraz 4 - we współpracy ze związkami zawodowymi. Współpraca partii z organizacjami samorządu gospodarczego, zawodowego oraz pracodawców, a także podmiotami wyznaniowymi odbywała się niemal we wszystkich przypadkach w sposób nieformalny.

⁹ Organizacje religijne, takie jak np. Caritas Polska czy Bractwo Młodzieży Prawosławnej w Polsce.

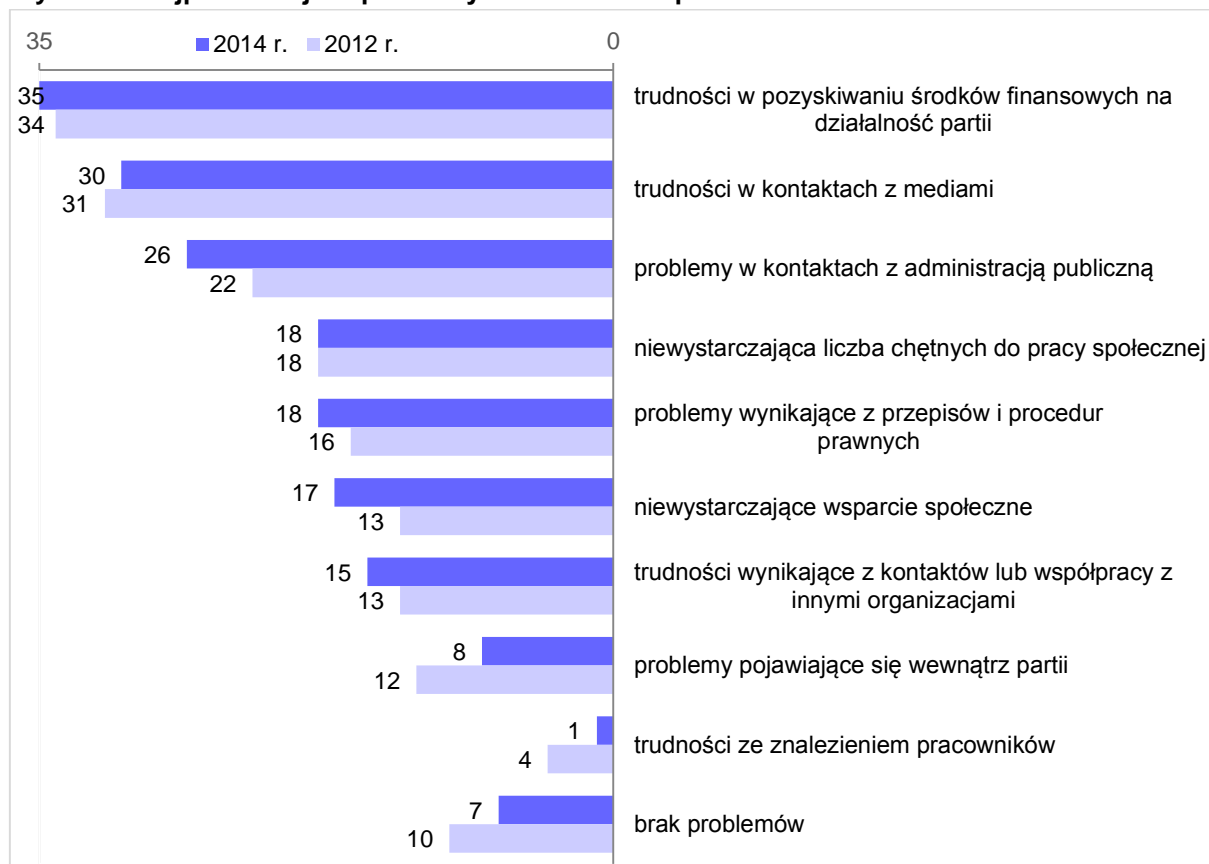
Wykres 8. Współpraca badanych partii politycznych według rodzaju organizacji partnerskiej w 2012 r. i 2014 r.

PROBLEMY W DZIAŁALNOŚCI PARTII

Występowanie przynajmniej jednego problemu w działalności w 2014 r. zadeklarowało 47 z badanych partii politycznych. Najczęstszymi problemami, jakie wskazywano, były: pozyskiwanie środków finansowych na działalność (35), trudności w kontaktach z mediami (30) oraz problemy w kontaktach z administracją publiczną (26). Niewystarczająca liczba chętnych do pracy społecznej, podobnie jak przepisy i procedury prawne, stanowiły problem dla 18 podmiotów, natomiast niewystarczające wsparcie społeczne - dla 17. Trudności z pozyskaniem pracowników były jednocześnie najrzadziej wskazywanym problemem (1).

Wykres 9. Najpoważniejsze problemy w działalności partii w 2012 r. i 2014 r.

Najczęściej występujące bariery w działalności partii w latach 2012 i 2014 były takie same, jednak zmniejszyła się w 2014 r. liczba jednostek deklarujących brak problemów (7 wobec 10 w 2012 r.). Zauważalny jest również spadek liczby ugrupowań wskazujących na problemy wewnątrzpartyjne (8 wobec 12 w 2012 r.), natomiast wzrosła liczba partii zwracających uwagę na niewystarczające wsparcie społeczne (17 wobec 13 w 2012 r.).

INFORMACJA METODOLOGICZNA O BADANIU

Notatka została opracowana na podstawie wyników badania przeprowadzonego przez GUS w 2015 r. przy użyciu formularza *Sprawozdanie z działalności partii politycznych w 2014 r.* (SOF-3) oraz danych ze źródeł administracyjnych (Sąd Okręgowy w Warszawie, Państwowa Komisja Wyborcza, Zakład Ubezpieczeń Społecznych). Badaniem objęto 73 partie będące w Ewidencji partii politycznych. Partie składały sprawozdanie SOF-3 za pomocą formularza papierowego lub elektronicznie przez Portal Sprawozdawczy GUS. W wyniku realizacji badania oraz przy wykorzystaniu danych PKW ustalono, że aktywną działalność prowadziło 69 partii, zaś dane na formularzu SOF-3 pozyskano dla 54 z nich.

Za pomocą formularza SOF-3 zebrano dane dotyczące m.in.: struktury organizacyjnej, zasięgu i formy statutowej działalności partii, członkostwa, pracy społecznej, współpracy z innymi podmiotami oraz warunków prowadzenia działalności. W oparciu o źródła administracyjne opracowano natomiast informacje nt.:

- 1) liczby partii w Ewidencji partii politycznych (dane z Sądu Okręgowego w Warszawie),
- 2) struktury przychodów, w tym kwot pochodzących z budżetu państwa (dane z Państwowej Komisji Wyborczej),
- 3) skali i form zatrudniania (dane z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych).

Opracowanie merytoryczne:

**Departament Badań Społecznych
i Warunków Życia we współpracy
z Urzędem Statystycznym w Krakowie**

zespół¹ pod kierunkiem:

Karolina Goś-Wójcicka

Tel: **22 608 31 79**

e-mail: k.gos-wojcicka@stat.gov.pl

Rozpowszechnianie:

**Rzecznik Prasowy Prezesa GUS
Artur Satora**

Tel: 22 608 3475, 22 608 3009

e-mail: rzecznik@stat.gov.pl

Więcej na: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/>

¹ Zespół w składzie: Ariadna Auriga-Borówko, Magdalena Kazanecka, Aneta Niemiec.